

ШЛЯХИ, ЯКІ ВОНА ОБИРАЄ

*Two roads diverged in a wood, and I –
I took the one less traveled by.
And that has made all the difference*
(R. Frost. “The road not taken”)

Рядки Роберта Фроста, взяті за епіграф, якнайкраще характеризують життєвий і науково-педагогічний шлях Ольги Петрівни Воробійової. На своєму шляху вона завжди вибирає неходжені стежки. Так, після закінчення середньої школи не йде уторованими дорогами батьків, матері – заслуженого вчителя фізики й батька – архітектора (хоча їх професійний вплив відбився згодом у тяжінні Ольги Петрівни до міждисциплінарних наукових студій і у досконалості її лекторської майстерності), а витримує конкурс до Київського державного педагогічного інституту іноземних мов, закінчує з відзнакою факультет англійської мови (1969–1974 рр.) та практично відразу вступає до аспірантури на кафедру граматики та історії англійської мови КДПШМ, яку очолював проф. Г. Г. Почепцов. Науковий керівник О. П. Воробійової – Емілія Яківна Мороховська ще з її студентських часів прищепила своїй дисертантці любов до граматики – “математики лінгвістики”, до граматичних аспектів тексту, до точності висловлення наукових думок, до аналітичності дослідницького підходу. Натомість Олександр Миколайович Мороховський, під чийм крилом молоденька випускниця аспірантури розпочала свій викладацький шлях, вивів її наукові інтереси у сферу синтезу – інтеграції філології, культурології, естетики, надихнув її любов’ю до стилістики, до пошуку глибинних смислів художнього тексту, до тонкощів дослідницької інтерпретації прози і поезії. У цілому сім’я Мороховських суттєво вплинула на науковий і життєвий шлях Ольги Петрівни, спрямовуючи вибір її наукових уподобань і життєвих цінностей, фактично ввівши її у коло тодішньої лінгвістичної еліти, людей, які стали орієнтирами на життєвому шляху О. П. Воробійової. Це і Валерія Андріївна Кухаренко, і Зінаїда Яківна Тураєва, і Михайло Васильович Нікітін, і Олена Миколаївна Старикова. Цей список відомих імен можна продовжувати і далі.

Після успішного захисту (червень 1978 р.) кандидатської дисертації “Структурно-семантичні особливості абзацних комплексів у сучасній англійській мові (до проблеми текстоформувальних елементів)” О. П. Воробійова працює викладачем, а потім доцентом на вже рідній кафедрі лексикології і стилістики англійської мови КДПШМ (1978–1990 рр.), з дворічною перервою на відрядження до В’єтнаму для викладацької роботи у Ханойському педінституті іноземних мов. Вона бере участь у багатьох наукових конференціях, істотно

розширює коло однодумців і закладає фундамент дальших дослідницьких проєктів, включаючи той, що став основою для новаторського докторського дослідження у галузі рецептивної семантики художнього тексту.

На початку дев'яностих, які недаремно називають нелегкими, Ольга Петрівна знову робить сміливий і неординарний крок: змінює більш спокійне київське життя на напружене московське, не просто обираючи докторські студії у самому центрі лінгвістичної думки радянського, а потім і пострадянського простору, а й поринаючи у нову для себе галузь – перекладознавство. Вона навчається (1990–1992 рр.) у докторантурі Московського державного лінгвістичного університету на кафедрі загальної теорії, історії і критики перекладу; разом зі С. А. Жаботинською, тоді теж докторанткою МДЛУ, стає частиною “кубратнику” – дружнього наукового товариства, об'єднаного новітніми ідеями проф. О. С. Кубрякової, і відчуває підтримку науковців Інституту мовознавства РАН, зокрема В. М. Ярцевої, Н. Д. Арутюнової та інших. У жовтні 1993 р. О. П. Воробйова захищає докторську дисертацію “Лінгвістичні аспекти адресованості художнього тексту (одномовна та міжмовна комунікація)” за наукового консультування видатного перекладознавця професора В. Н. Комісарова і успішно проходить переатестацію в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Отже, свій науковий шлях становлення Ольга Петрівна починає на кафедрі професора Г. Г. Почепцова, далі отримує потужний творчий імпульс і формується як фахівець у Київській науковій школі стилістичних досліджень проф. О. М. Мороховського та вдосконалює себе як дослідника у Московських наукових школах перекладознавства (проф. В. Н. Комісарова) і когнітології (проф. О. С. Кубрякової), одночасно зазнаючи серйозного впливу ключових ідей художньої семіотики (Ю. М. Лотман), британської стилістики (Дж. Ліч), а потім світової когнітивної поетики (Р. Цур, М. Фрімен, М. Тернер).

Хоча перед Ольгою Петрівною розкривалися гарні кар'єрні перспективи в Москві, вона повертається до альма-матер і, за драматичних обставин, коли практично одночасно пішли з життя подружжя Мороховських, проте цілком природним і органічним плином речей, очолює кафедру. З квітня 1994 р. по теперішній час доктор філологічних наук, професор О. П. Воробйова є завідувачем кафедри лексикології і стилістики англійської мови КНЛУ, яка нещодавно отримала почесне ім'я професора О. М. Мороховського, та гідно підтримує і розвиває її традиції.

На сьогодні О. П. Воробйова – засновниця наукової школи когнітивної поетики в Україні, яку вона активно пропagaє не лише на вітчизняних теренах, а й за кордоном, активно підтримуючи і розвиваючи міжнародні наукові й освітянські зв'язки, у тому числі і як випускниця Програми ім. Фулбрайта. Проф. О. П. Воробйова – член декількох міжнародних лінгвістичних асоціацій, активний учасник численних міжнародних форумів зі стилістики, художньої семантики, когнітивної лінгвістики і поетики. За її ініціативи у січні 2011 року у КНЛУ було створено Центр когнітивних і семіотичних досліджень, на базі якого сформувалася Українська асоціація когнітивної лінгвістики і поетики, де Ольгу Петрівну було обрано Президентом. Заслужений працівник освіти України, відмінник освіти України, Заслужений професор КНЛУ, вона протягом десяти років була головою спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій з германського, романського, порівняльно-історичного і типологічного мовознавства у КНЛУ (2000–2010 рр.), тримаючи високу планку і розвиваючи традиції, закладені проф. Г. Г. Почепцовим.

За її наукового консультування захищено сім докторських дисертацій: Л. І. Белехова (Херсон), О. М. Кагановська (Київ), О. І. Морозова (Харків), В. Г. Ніконова (Дніпропетровськ–Київ), С. І. Потапенко (Ніжин), Н. В. Петлюченко (Одеса), О. А. Бабелюк (Дрогобич), – вчених, які вже самі керують різними напрямками мовознавчих досліджень (когнітивні студії образності, когнітивна наратологія, когнітивна дискурсологія, художня концептологія, когнітивна риторика,

студії постмодерністського текстотворення тощо) у межах наукової школи когнітивної поетики, очолюваної проф. О. П. Воробйовою. Жодна з 17 кандидатських дисертацій, виконаних під її керівництвом, не повторює одна одну, ні за проблематикою, ні за методикою, у кожній з них своя родзинка.

Сфера наукових інтересів проф. О. П. Воробйової дуже широка: теорія тексту, лінгвопсихологія емоцій, лінгвопоетика, когнітивна поетика, стилістика, художня семантика, когнітивні студії художнього модернізму (зокрема, твори Вірджинії Вулф) і постмодернізму. Наукова траєкторія Ольги Петрівни вимальовується досить чітко: вона розпочала свої наукові розвідки у галузі лінгвістики тексту та стилістики англійської мови, далі рушила до сфери художньої семантики, зосередившись на питаннях рецептивної семантики, зорієнтованої на образ читача як вияв адресованості художнього тексту, включаючи тексти перекладу. З середини 1990 рр. захопилася проблемами когнітології, створивши в Україні наукову школу когнітивної поетики, яка останнім часом поповнилася новими відгалуженнями – такими, як когнітивна емотіологія, теорія емоційного резонансу, художня концептологія, евристика художнього тексту, інтермедіальна стилістика і мультимодальна поетика. Словом, завжди на вістрі наукових ідей, на передньому плані сучасних гуманітарних студій.

Хоча загальна кількість публікацій О. П. Воробйової не вражає – трохи більше півтори сотні (серед них: монографія з проблематики теорії тексту, навчальні посібники і підручник зі стилістики англійської мови (у співавторстві), біля сімдесяти наукових статей, включаючи публікації у провідних наукових виданнях України, США, Великої Британії, Польщі, Фінляндії, Росії, Білорусі), всі публікації Ольги Петрівни мають “лица не общее выражение” і свідчать про її витончений смак у виборі проблематики і методології дослідження, про вміння у простій і доступній формі інтерпретувати складні для розуміння лінгвістичні феномени. Завдяки вишуканій чутливості до всього нового в мовознавчих студіях і бездоганному стилю письма, вона здобула високу репутацію у світовій науці.

Наукові праці Ольги Петрівни вчать особливому ставленню до тексту, увазі до смислової і стилістичної значущості його найдрібніших деталей, виховують смак до тонкощів мовної фактури. Для когнітивного стилю Ольги Петрівни характерною є не стільки поетика асоціацій, а радше дисоціацій, що виявляється у здатності глибокого занурення у матеріал дослідження та вмінні прозрівати глибинний зміст художнього твору. Вражає притаманна їй моцертганська легкість і віртуозність у викладенні наукових гіпотез та тверджень. Проте така легкість – результат копіткої роботи над осмисленням нових тенденцій і напрямів сучасної лінгвістики.

Так, той, хто був присутній на конференції “Смак літератури / література смаків”, яка відбулася у КНЛУ навесні цього року, безумовно, відчув аромат “смачної” доповіді Ольги Петрівни “Смак “Шоколаду”: інтермедіальність й емоційний резонанс”, у якій з властивою їй високою лекторською майстерністю наочно й переконливо було розкрито сутність явища мультимодальності в лінгвопоетологічних дослідженнях та продемонстровано необхідність і плідність міждисциплінарного підходу до аналізу семантики художнього тексту. Цю лінію розвідок художньої сенсорики було продовжено і нещодавно на засіданні Круглого столу “Світ емоцій у дзеркалі когніції: мова, текст, дискурс”, де в доповіді проф. О. П. Воробйової йшлося про спокушання музикою, охудожненою у прозі.

Якщо стисло схарактеризувати Ольгу Петрівну як науковця й особистість, серед основних її рис варто назвати щирість і принциповість, високий професіоналізм, широку ерудицію і щедрість, постійну готовність поділитися своїми науковими ідеями з колегами й учнями. Вона проти забруднення мозків неякісною інформацією, нетерпима до невігластва й брехні. На засіданнях кафедри, на захистах дисертацій, на наукових форумах завдяки неперевершеній харизмі й здатності заражати колег ідеями й емоціями, Ольга Петрівна створює атмосферу інтелектуального свята, сприяє екологізації лінгвістичного мислення, виховує наукову етику, прищеплює смак до постійного наукового пошуку.

Її таланти як наукового керівника і консультанта виявляються у вмінні збуджувати співзвучні інтелектуальні реакції, запускати стрілу пізнання так, що дисертантам здається, наче вони самотужки дійшли значущих висновків і самостійно сформулювали концепцію. Пропущені крізь фільтр надзвичайної лінгвістичної ерудиції керівника, роботи її аспірантів і докторантів набувають високої якості. За влучним виразом молодшої колеги по кафедрі Ганни Кривенко, вихованці “вороб’їного гнізда” отримують міцні крила для подальшого самостійного польоту в безмежний простір науки.

Шлях, який обрала Ольга Петрівна, – це шлях до самовдосконалення разом із прагненням піднести вітчизняну філологію на високий щабель світової науки. Отже, побажаємо їй здоров’я, наснаги і подальших успіхів на цьому шляху!

*Доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської мови
та методики її викладання
Херсонського державного університету
Бєлєхова Л. І.*